

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıda yer alan soruların Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Vedat BİLGİN tarafından yanıtlanması için gereğini saygılarımla arz ederim.

Ünal DEMİRTAŞ
Zonguldak Milletvekili

Sosyal güvenlik; 'Bir ülkede yaşayan tüm vatandaşların, ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarını çalışırken ve emeklilikte karşılanması demektir. Sosyal bir hukuk devletinde sosyal güvenlik, vatandaşlar açısından bir hak, hükümetler açısından ise bir görev olarak tanımlanmaktadır. Sosyal güvenlik hakkı gereği devlet, vatandaşlarının insanlık onuruna yakışır bir şekilde hayatını sürdürebilmesi için gerekli ekonomik ve sosyal koşulları sağlamakla yükümlüdür. Bu nedenle, Anayasanın 60'ıncı maddesi ile "*Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar*" düzenlemesi getirilmiştir.

Sosyal güvenlik hakkının, en önemli parçası emekliliktir. Yıllarca çalışıp, üreten, ülke ekonomisine önemli ve büyük katkılar sunan insanların, emekliliklerinde ekonomik ve sosyal açıdan rahat ve huzurlu bir hayat sürmek en doğal haklarıdır. Ancak bugün, ülkemizde, emekliler Ak Parti hükümetlerince en fazla mağdur edilen kesim olmuştur. Ak Parti iktidarlarının hatalı politikaları nedeniyle emekliler, aylık bağlama oranları yıllar içinde sürekli düşürülen, intibakları yapılmayan, hakları tırpanlanan, geçimleri zorlaşan ve emekli olmalarına rağmen çalışmaya devam etmek zorunda kalan bir toplum kesimi olmuştur. Yapılan araştırmalara göre; ülkemizdeki ekonomik buhranın en fazla etkilediği kesimlerden biri de emeklilerdir. Günden güne artan enflasyon karşısında; emeklilerin aldığı maaşlar yetmemekte, bu nedenle de emeklilerin önemli bir kısmı, dinlenecekleri, huzur ve mutluluk içinde yaşayacakları bu dönemde çalışmak zorunda kalmaktadır.

Bugün ülkemizde Ocak 2021 itibariyle, 4 milyon 150 bin 805'i hak sahipliği, 9 milyon 126 bin 889'u yaşlılık aylığı olmak üzere toplam 13 milyon 277 bin 694 vardır. Emeklilerimiz, ağır ekonomik sorunlar ve yaşam koşulları altında ezilmekte, aldığı maaşlarla geçinememektedir. Ülkemizde emeklilerin 8 milyonu açlık sınırı altında emekli maaşı almakta ve hayatını devam ettirememektedir. Bu nedenle de emeklilerin, maalesef en az 3 milyonu bir işte çalışmak zorunda kalmaktadır. Covid-19 salgını öncesinde de ağır sorunları olan emekliler pandemi süreci ile birlikte daha da çaresiz ve zor durumda kalmıştır. İnsanların emekli olduktan sonra insanca yaşayacakları bir gelire ve emekli olduktan sonra başka bir işte çalışmalarını gerektirmeyecek ekonomik ve sosyal koşullara sahip olmaları sağlanmalı, emeklilerin yaşadığı sorunlar biran önce çözümlenmelidir.

Öncelikle; Türkiye'deki 13 milyon 277 bin 694 emeklinin çok büyük bir kesimi aldığı ücret ile geçinememektedir. Türk-İş tarafından, Mart 2021 itibariyle açlık sınırı 2 bin 736 lira olarak açıklanmıştır. Yapılan araştırmalara göre; ülkemizde 8 milyon emekli asgari ücretin, 2.6 milyon emekli ise bin liranın altında aylıkla geçim mücadelesi

43153

vermektedir. 2021 yılının Ocak-Mart döneminde gıda fiyatlarında yüzde 9,2 oranında artış yaşanmıştır. İlk üç aylık dönemde ekmek, bulgur, un makarna fiyatları yüzde 5,5, et ve balık fiyatları yüzde 7,8, süt, süt ürünleri ve yumurta fiyatları yüzde 18,1, meyve fiyatları ortalama yüzde 4,4, sebze fiyatları yüzde 12,5 oranında zamlanmıştır. Gıda fiyatlarındaki 1 yıllık artış ise yüzde 29,2 olarak açıklanmıştır. Bu zamlar karşısında emeklilerin aldıkları maaşlarla geçinebilmeleri elbette ki mümkün değildir.

Emeklilerin yaşadığı mağduriyetin boyutu Türkiye Emekliler Derneği tarafından yapılan araştırma ile daha fazla gün yüzüne çıkmaktadır. Buna göre; emeklilerin yüzde 73,5'u gelirinin istediği gıdayı almaya yetmediğini söylemiş, yüzde 82,7'si ise emekli aylıklarının yetersiz olduğunu ve yüzde 55,6'sı kredi ve kredi kartı borcu bulunduğunu ifade etmiştir. Ve maalesef, emeklilerin yüzde 84,5'i asgari yaşam gelir modeli talep ettiğini ifade etmiştir. Yapılan araştırmaya katılan emeklilerin yüzde 91,6'sı, emekli aylıklarının adil ve eşit olmadığını söylemiştir. Nitekim Türkiye, AB ülkeleri arasında emekliler arası gelir eşitsizliğinde yüzde 7.5'luk oranla ilk sırada yer almaktadır. Almanya'da emekliler arasındaki gelir eşitsizliği yüzde 4.3 iken, Fransa'da yüzde 4.1'dir. Emekliler arası gelir eşitsizliğinde, AB ortalaması yüzde 4.2 olarak açıklanmıştır. Türkiye'de, emekli maaşlarındaki eşitsizlik, hem AB ülkelerinden hem de AB ortalamasından daha yüksek durumdadır.

Ak Parti İktidarın "Emeklilerin tarihlerinin en iyi gelir seviyesine sahiptir" kandırmacasının aksine ülkemizdeki ekonomik krizin derinleşerek devam etmesi, döviz kurlarının yükselmesi ve yüksek enflasyon karşısında eriyen maaşları ile emekliler kiralarnı, kredi borçlarını, faturalarını ödeyemez çarşıya, pazara çıkamaz hale gelmiştir. Birçok emeklinin maaşına haciz konulmuş durumdadır. Emekliler haciz kısıkaı altındadır. Bu nedenle de emekli olan vatandaşlarımızın, çalışmak dışında başka bir alternatifi kalmamaktadır. SGK kayıtlarına göre; emekli aylığı alıp aynı zamanda çalışan kişi sayısı 2015 yılında 55 bin 731 iken, 2019 yılında bu rakam 92 bin 923'e çıkmıştır. Oysa çalışan emeklilerin gerçek rakamı çok daha yüksektir. Çünkü emekliler, ikinci bir işte çalıştıklarında, işverenler tarafından aldıkları maaşın yüzde 15'i oranında dayanışma primi ödemek zorunda kalmaktadır. Bu nedenle emekliler daha çok kayıtdışı çalışmaktadır. Bugün, kayıtdışı ile birlikte ülkemizde toplam çalışan emekli sayısı en az 3 milyondur. Bu çalışanların da 65 yaş üzerinde olanları da 851 bin kişidir. Bu emekliler açısından son derece trajik bir durumdur.

Ülkemizdeki 9 milyon 126 bin 889 yaşlılık aylığı alan emeklinin, 5 milyon 922 bin 482'si 4/a kapsamında, iş sözleşmesine bağlı olarak çalışan işçilerden oluşmaktadır. Bir iş sözleşmesine bağlı olarak çalışanların önemi bir kısmı asgari ücret civarında (asgari ücretin biraz altında ya da biraz üzerinde) ücret almaktadır. Yani sigorta primleri asgari ücret üzerinden yatırılmaktadır. Bugün sigorta primleri asgari ücret üzerinden yatırılan işçilerin, emekli olduklarında alacakları ücret 1500 TL ile 2 bin TL arasındadır. Bu durumda emekliliği hak eden bir işçinin, emekli olduğu dönemde de çalışmaya devam edeceği son derece açıktır. Çünkü sigorta primleri asgari ücret üzerinden yatırılan bir işçi, emekliliğinde aylık sınırının altında bir ücrete mahkum edilmektedir. Bu nedenle çalışan emekli sayısının yıllar içinde katlanarak artması kaçınılmazdır.

Salgın öncesinde, zaten önemli ve büyük sorunları olan emeklilerin pandemi ile birlikte sorunları daha da artmıştır. Salgın önlemleri kapsamında uygulanan kapanma dönemlerinde, işten ilk çıkarılanlar emekliler olmuştur. Bu dönemde, emekli olduğu halde çalışmaya devam eden 4/a'lı işçi emeklilerinden, yaklaşık 500 bininin işten

çıkarıldığı ifade edilmektedir. Üstelik pandemide işten çıkarılan emekliler, emekli oldukları için kısa çalışma ödeneği ya da nakdi ücret desteğinden de faydalanamamıştır. Farklı emeklilik statüsüne sahip milyonlarca emekli zaten zor olan koşullarının pandemi ile daha da kötüleştiğini, temel gıda maddelerine gelen zamlar karşısında da çaresiz kaldığını ifade etmektedir. Üstelik pandemi döneminde, yaşadıkları zorluklar karşısında emeklilere iktidar tarafından hiçbir destek verilmemiştir. 25 yıl boyunca Devlet Demir Yollarında çalışan emekli Ali Dönmez, pandemi döneminde hiçbir destek görmediğini, temel tüketim mallarına yapılan zamlarla aldığı emekli maaşının yüzde 50 oranından eridiğini ifade etmiştir. Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde uzun yıllar çalışan ve eşi de emekli olan Osman Kemal Elitez, kira faturalar ve çocuklarının giderlerini karşılamakta zorlandığını belirtmiş ve aldıkları emekli maaşlarının nefes almalarına yetmediğini söylemiştir. 24 yıl boyunca Tekel'de çalışan Zeliha Aydoğmuş, emekliliğin rahata kavuşacağı dönem olduğun hayal ederken, tam tersini yaşadığını ve çile çektiklerini söylemiştir. Yani geçinemediği için çalışmak zorunda olan emekliler, pandemi döneminde kaderlerine terk edilmiş, salgın karşısında ekonomik açıdan tamamen savunmasız bırakılmıştır. Oysa sosyal devlet gereği özellikle pandemi döneminde toplumun en mağdur kesimlerinden biri olan emeklilere ekonomik olarak yardımda bulunulması gerekir.

19 yıllık Ak Parti İktidarları boyunca, emekliler için her yıl bir öncekinden çok daha zor hale gelmiştir. Vatandaşlarımız, çalışırken, zaten kısıtlı imkanlarla hayatlarını idame ettirirken, emekliliklerinde çok daha kötü koşullara mahkum olmaktadır. 2002 yılında emekli olup da çalışan ya da iş arayan emekli oranı yüzde 36,6 iken 2020 yılında bu oran yüzde 46,8'e yükselmiştir. Ülkemizde yaşlı nüfus yıldan yıla artmaktadır. TÜİK tarafından yapılan açıklamaya göre, yaşlı nüfus son 5 yılda %22.5 oranından artmış ve 2020 yılında 65 yaş üstü kişi sayısının 7 milyon 953 bin 555'e çıktığı ifade edilmiştir. Yaşlı nüfusun, toplam nüfus içindeki oranı ise son beş yılda yüzde 8,2'den yüzde 9,5'e yükselmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi tarafından yapılan araştırmaya göre; 2019 yılı itibarıyla ülkemizde sadece 65 yaş üstünde olan 851 bin kişi hizmet, sanayi ve inşaat sektöründe çalışmaktadır. Üstelik emekliler, sosyal güvenlik hakkına sahip olmalar nedeniyle, kayıtdışı çalışmaya zorlanmakta ve bu durumu daha kolay kabul etmektedir. Oysa yaşlılık dönemi fiziksel güç ve reflekslerin zayıfladığı bir dönemdir. Bu nedenle yaşlılık döneminde çalışmak zorunda kalanlar, iş kazaları açısından normalden çok daha yüksek risk taşımaktadır. Nitekim Nisan 2021'de İzmir, Aliağa'da, gemi söküm tesislerinde yıllarca çalışan ancak emekli maaşı yetmediği için çalışmaya devam etmek zorunda kalan, 71 yaşındaki Mustafa Şimşek, taşeron işçisi olarak çalıştığı Dalaman Kağıt Fabrikası'nda çöken iskelenin altında kalarak vefat etmiştir. Emekliler, Ak Parti İktidarının yanlış politikalarının bedelini canlarıyla ödemektedir. Tam da bu nedenlerle maalesef ülkemizde vatandaşlarımızın emeklilikte ortalama ömür beklentisi son derece düşüktür. OECD ülkeleri arasında emeklilikte ortalama ömür beklentisi 20.2 yıl iken Türkiye'de 17.6 yıldır. Türkiye 46 ülke arasında emeklilikte ortalama yaşam beklentisi açısından 36'ıncı sırada yer almaktadır.

Anayasa'nın 2. maddesi ile düzenlenen sosyal devlet ilkesi gereği, emeklilerimizin içinde bulunduğu tüm bu olumsuz durumlar karşısında, acilen önlem alınması gerekmektedir. Emeklilerin en fazla rahat edecekleri dönemde de çalışmalarını gerektiren ağır ekonomik şartlar karşısında ezilmeleri önlenmelidir. Sosyal devletin koruyucu şemsiyesi altında emeklilerin insanlık onuruna yakışır bir hayat seviyesine ulaşmaları sağlanmalı, büyük çoğunluğu asgari ücretin altında maaş

45253

alan milyonlarca emeklinin en az asgari ücret düzeyinde maaş alması sağlanmalıdır. Emeklilerin yaşam koşullarının iyileştirilmesi için dini bayramlarda ödenen emekli ikramiyeleri 1100 TL olarak belirlenmiştir. Dul ve yetimlere ise dini bayramlarda bayram ikramiyesi olarak ortalama 750 TL ödenmektedir. Oysa 2018 yılından bu yana, emekli ikramiyelerinde hiç artış yapılmamıştır. Emeklilerin içinde olduğu açmaz düşünülerek, emeklilere verilen 1100 TL'lik, dul ve yetimlere verilen ortalama 750 TL'lik bayram ikramiyeleri en az 1500 TL'ye yükseltilerek, emekli ikramiye sayısı da artırılmalıdır. Özellikle pandemi döneminde emeklilerimizin yaşadığı ekonomik sorunlar da göz önüne alınarak; emeklilere ekonomik destek sağlanmalı, kredi borçları faizsiz olarak ötelenmeli, emeklilerimizden yapılan sosyal güvenlik destek primi, ilaç katkı payı ya da başka ad altında yapılan kesintilerin tamamı kaldırılmalıdır.

Bu çerçevede;

- 1)Ülkemizde, son 5 yılda, yıllar bazında ayrı ayrı belirtilmek üzere, emekli olduğu halde çalışmaya devam eden emekli sayısı kaçtır?
- 2)Son 5 yılda, yıllar bazında ayrı ayrı belirtilmek üzere, 4/a statüsüne göre çalışmaya devam eden emekli sayısı kaçtır?
- 3)Son 5 yılda, yıllar bazında ayrı ayrı belirtilmek üzere, 4/b statüsüne göre çalışmaya devam eden emekli sayısı kaçtır?
- 4)Son 5 yılda, yıllar bazında ayrı ayrı belirtilmek üzere, 4/c statüsüne göre çalışmaya devam eden emekli sayısı kaçtır?
- 5)Pandemi döneminde, sadece emeklilere özel olarak, nakdi ya da ayni destekte bulunulmuş mudur? Eğer böyle bir destek sağlandıysa, kaç emekliye ne kadarlık nakdi, ne kadarlık ayni destek sağlanmıştır?
- 6)Ülkemizde mevcut sosyal güvenlik mevzuatına göre kaç emekli asgari ücretin altında emekli maaşı almaktadır?
- 7)Son 5 yıl içinde, kamu ve özel bankalardan kullandıkları kredileri ödeyemedikleri için kaç emekli hakkında icra işlemi başlatılmıştır?
- 8)Son 5 yıl içinde, yıllar bazında ayrı ayrı belirtilmek üzere, kaç emeklinin maaşında haciz bulunmaktadır?
- 9)Emeklilerin, yaşam standartlarını yükseltecek, emeklilik dönemlerini ekonomik ve sosyal açıdan rahat geçirmelerini sağlayacak şekilde emekli maaşlarında bir ücret düzenlemesi yapılması için Bakanlığınızca bir çalışma yapılmakta mıdır?
- 10)Emeklilere verilen bayram ikramiyesinin sadece 100 TL artırılmasının nedeni nedir? 100 TL'lik artış hangi kritere göre yapılmıştır?
- 11)Emeklilerin bayram ikramiyesi neden 1500 TL yapılmamıştır?